

Wo swobodže křescána

Japoštoł Pawoł pisa:
Hačrunjež sym swobodny wot
wšitkich, sym so tola sam wšitkim
za wotročka sčinił, zo bych
mnohich dobył.

1 Kor 9,19

Što sej za swoje žiwjenje přejemy: swobodu abo porjadk? Rjenje je, hdyž móžemy sami rozsudzić, što činimy a hdy z tym započnjemy. Na druhim boku zaso pomha nam tež porjadk, zo bychmy móhli z druhimi hromadže žiwi być. Swoboda abo jasne prawida? Kotru wotmołwu da nam biblija?

W času přenjeho křescánstwa diskutowaše so we wosadach wo brizantnym prašenju. Smědža křescénjo na wikach mjaso kupić, kotraž pochadža z pohanskich tempłow? Měšnicy woprowachu zwěrojata na wołtarju před templom, spalichu wšelake kruchi mjaso, druge na wikach předawachu na dobro templeweje kasy. Křescénjo so nětk prašachu, hač smědža tajke mjaso kupić a z tym financować pohanski templ a hač so samo indirektnje njewobdžěla na pohanskim ritusu. Někotři měnjachu, zo so tajke mjaso kupować njesmě, dokelž je wone nabožnje zanjerožene, druzy zaso prajichu, zo je to brjuchej wšojedne, zwotkel mjaso pochadža, dokelž wěriwemu to ničo nješkodźi. Porjadk abo swoboda? Nětko wobročichu so na Pawoła, zo by wón njelochke prašenje rozrisał.

Japoštoł Pawoł rozsudži so za dwoju wotmołwu. Sprěnja: Mjaso z pohanskich tempłow smě so wužiwać. Tamni bohojo su jenož wumyslenki a tehodla ničo wuskutkować njemóža. Štož tajke mjaso jě, njehřeši. Zdruga: Štož pak ma hišće wumyslenja přećiwo tajkemu mjasu, njesmě so zasudzić abo zranić. Jeho měnjenje ma so respektować w lubosći, wšako je wón bratr w Chrystusu. Wěriwy je swobodny, zo smě činić, štož chce, ale wón ma při tym wobkedźbować zasadu lubosće.

Tute stejiščo japoštoła Pawoła přiswoji sej Martin Luther, jako napisa w léce 1520

Zachod do Janskeje cyrkwe we Wojerecach

Foto: A. Kirschke

knižku z titlom „Wo swobodže křescána“. Zložejo so na horjeka podate hrono z 1. lista na Korintiskich pisaše wón: „Zo bychmy dokładnje spóznać móhli, što je křescán a kajka je swoboda, kotruž je Chrystus za njeho zdobył a jemu dał, wo čimž swj. Pawoł wjele pisa, chcu tu sadzić tutej dvě wobzamknjeni:

Křescán je swobodny knjez nade wšitkimi wěcami a njeje nikomu podany.

Křescán je služowny wotročk wšitkich wěcow a kóždemu podany.“

Tutej sadže stejitej přećiwo sebi. Po logice bychmy dyrbjeli prajić, zo je pak ta jedna wěrna, pak ta druha. Tola Luther rozwjaza přećiwk z tym, zo woběmaj sadowaj wuměnjenja přistaji.

Prěnja sada plaći wo wěrje, w kotraž namakamy přez Chrystusa wuswobodženje wot hrěcha a smjerće. „Hlej, to je prawa duchowna křescánska swoboda, kotraž wuswobodźi wutrobu wot wšitkich hrě-

chow, zakonjow a přikaznjow, wona pře-trjechi wšitku tamnu swobodu kaž njebo zemju.“ Wěriwi steja nade wšitkimi wěcami a maja wšu swobodu, to abo tamne činić.

Lutherowa druha sada, zo je křescán služowny wotročk a kóždemu podany, plaći wo lubosći. Čłowjek njeje žiwy sam sebi, ale mjez mnohimi druhimi ludźimi. Jim ma služić w lubosći. Wěra wjedže do swobody, lubosć do služby – takle móžemy Pawołowu a Lutherowu wučbu zjimać.

Křescánstwo njeje w přenim rjedže nabožina zakonjow a předpismow, ale nabožina swobody. We wěrje smy swobodni, to abo tamne činić, kaž so nam chce, wšako smy wuswobodženi wot hrěcha a z wjazbow swěta. Tola runje tuta wěra wjedže k lubosći, w kotraž su wšitke zakony a předpisma zjimane. Mamy džiwać w lubosći na swójeho blišeho. Smy žiwi we wěrje, kotraž je přez lubosć džěława.

Jan Malink

Prózdny – čas pućowanjow

Lube džěci,

skónčnje je léco a z nim čas prózdninow. Tójšto swójbow wopuści na někotre dny swoje doma a jědže z awtom k morju, leći z lětařom do cuzeho kraja abo sydnje so na koleso a wopyta přiwuznych. Jědžeš ty tež do dowola? Lećiš snadź z lětařom abo sy z łódžu po puću? Za čas Chrystusa njemóžachu ludžo prosće z lětařom lećeć abo sej z awtom do druhého kraja dojěć. Dyrbjachu wjele kilometrow nóžkować, jědžachu z wozom, kiž wóslík čahaše, abo pytachu sej někajku druhu pomoc. Hdyž wobraz po znamješkach wumoluješ, spóznaješ, kotru pomoc su sebi ludžo w južnych krajach tehdom pytali.

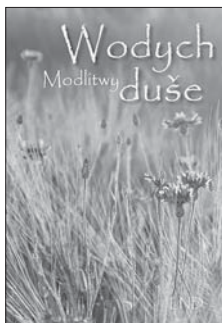
△ oranžoje + žolte • brune O módre

Přeju tebi a swójbny m wulkotny léčný čas.

Tekst a rys.: Maria Wirtheč

Wosobinske modlitwy w knižnym wudaću

Trochu wokřewjenja na wšednym dnju – što sej to njepřeje? Formy wodychnjennja su wšelakore. Za mnohich katolskich a ewangelskich křesćanow je to wšedna modlitwa. Runje w LND wušla kniha „Wodych duše“, kotruž je Tereziya Ku-

bašec zestajiła, chce k wosobinskej modlitwy přeprosyc. Tematisce rjadowana a we wjetšim pismje je kniha wosebje za staršich ludži a špatnje widžacych myslena. Nimo hłownych modlitwow a wšelakich bibliskich tekstow wobsahuje wona kěrlušy a rozmyslowanja k wšednemu dnjej a cyrkwinskemu létu. Jewja pak so tež temy kaž cyrkej a swět, chwała a džak, dowěra a próstwa, přichad Knjeza a smjerć abo

marijanske kěrlušy. Tuž njeh je zběrka za tych, kiž sej ju do rukow wozmu a w njej čitaja, wokřewjenje a „Wodych duše“.

LND

Wodych duše, ISBN 978-3-7420-2284-4, 235 str., barbne fota, kruta wjazba, 14,90 €

Najnowše dopóznaća wo Kilianu předstajene

Kónc junija je w Ludowym nakładnistwje Domowina wušol konferency zwjazk „Jan Kilian (1811–1884). Pastor, Poet, Emigrant“, wudaty wot Trudle Malinkoweje.

Je lědma drugeje wosoby, kotruž zwjazujemy tak wusko ze serbskim wupućowanjskim hibanjom 19. lěstotka, kaž w Delanach pola Kubšic

10. serbski swjedžen we Wuježku pod Čornobohom

Serbske ewangelske towarstwo přeprasy sobotu, 19. julija 2014, na swoje swójbne pućowanje do Wuježka pod Čornobohom. Zetkamy so w 13.00 hodž. pola Krygarjec (čísło 31A) we Wuježku abo w 13.15 hodž. na parkowanišću mjez Splóskom (Pielitz) a Schönbergom a pućujemy wottam přez Hromadnik a Čertowe wokno na Čornobóh a dale do Wuježka. Při Čertowym woknje čaka zaso mała překwapjenka na džěci. Njezabudźće na krute črije a dołhe cholowy! Po puću njeh so kóždy sam ze swojeho nachribjetnika zastara.

Po zwučenym wašnju přizamknje so po pućowanju w 17.00 hodž. nutrnosť ze Serbskim superintendentom Janom Malinkom na Pawlikec/Dejkec statoku.

Wot 18.00 hodž. wjeselimy so na skupinku Łukate z Lipska. W bróžni budže bifej natwarjeny. Štóž chce něšto za bifej přinošować abo dwór sobu přihotować, njeh so prošu přizjewi (tel. 035939 80502) abo napisa mejlku na mato.krygar@web.de. Kóždy pomoc je witana. Přepróšujemy tež wšitkich, kiž chedza hakle na nutrnosť abo program přińć.

Štóž trjeba transport, njeh so prošu přizjewi. W 16.00 hodž. wotjědže bus we Wuježku pola Wósporka, mjez druhim přez Bart, Njechorń, Koporcy a Bukecy do Wuježka pod Čornobohom.

Krygarjec swójbja
z Wuježka

rodženy farar a pěsnjer. W léce 1854 wopuści wón zhromadnje z nimale 600 Serbami swoju domiznu do směra Texasa, hdžež založi koloniju Serbin.

Składnostnje jeho 200. posmjertnych narodnin zetkachu so w léce 2011 wědomostnicy z Němskeje a Ameriki, zo bychu najnowše slědženske wuslědky wo Kilianowym skutkowanju jako farar a pěsnjer kěrlušow, wo jeho swójbny pochadže a wo wobstajnosćach jeho emigracije předstajili, kotraž su so w tutym dwurěčnym zwjazku znosyli. Přinoški nazornje pokazuju, kak je syn serbskeho ratarja stawizny Łužicy a swojeje noweje texaskeje domizny wobwliwował.

LND

Jan Kilian (1811–1884). Pastor, Poet, Emigrant, Sammelband der internationalen Konferenz zum 200. Geburtstag des lutherischen Geistlichen, Bautzen, 23.–24. September 2011 / Papers of the International Conference on the Occasion of the 200th Birthday of the Lutheran Minister, Bautzen, 23–24 September 2011. Herausgegeben von / Edited by Trudla Malinkowa, Schriften des Sorbischen Instituts 58, 491 s., ilustracije a registry, brošura, ISBN 978-3-7420-2273-8, 29,90 €

Prócowar wo Delnje Serbstwo farar n. w. Klaus Lischewsky †

Sobotu, 7. junija, wotmě so w Serbskej cyrkwi we Wětošowje žarowanska swjatočnosť za dnja 3. junija 2014 njewočakowano zemřeteho fararja n. w. Klaus Lischewského z Wětošowa. 79-lětny njeboćički je so sam widzał a wuznał jako „Wendepfarrer“, wšak bě nahladny džěl wěriwych jeho Wětošowskeje wosady serbskeho pochada. Jim je přeco zaso rjekł, zo měli so bjez stracha a sebjewědomje jako „serske“ wuznać – a w němskej rěči jako „Wenden“. Wón wědžeše, zo mnozy słowo „Sorben“ z knjejstwom SED wjazaja a rady njesłyša.

Narodzeny 4. meje 1935, je farar Klaus Lischewsky kónc 1970tych lět z Berlina jako němski wosadny farar do Wětošowa přišoł. Sym jeho zeznał kónc 80tych lět. Běch jemu napisał list z prašenjom, hač drje su na Wětošowskim pohrjebnišću hišće někajke serbske narowne pomniki abo rowy wuznamnych serbskich wosobinow. Wo poslednim serbskim wyším fararju Mjertynje Rochu a wo poslednim serbskim wosadnym fararju Benjaminje Běgarju we Wětošowje je wón tójšto wědzał, štož w čišćanych knihach njenamakaš. Z farskich aktow je mjez druhim wučitał, kak su fašisća z tudyším Serbstwom zlě wobchadzeli. Wospjet je w němskich a serbskich nowinach na to pokazal, zo njesu tudyše serbske narodne drasty žane „Spreewaldtrachten“, kaž so rady praji a piše. Wone su w němskej rěči „wendisch“, a to běchu nacija zakazali a wotstronić spytali.

Jónu mějach přečelnu rozmołwu z wopytowarjomaj w Choćebuskim Serbskim muzeju. Tutaj so za wobrazy molerja Wylema Šybarja zajimowašaj. Připódla mi praješaj, zo je za row wumělca zakonski wotpočowanski čas wotběžał. Narowny kamjeń tam hižo žadyn njeje a row budže so zrunać a wotstronić. Bjez komdženja wobročich so na fararja Lischewského z próstwom, temu zadžěwać. Spušćomnje so wón wo to postara, zo njeby so na městnje Šybarjoweho rowa ničto druhi pochował. Nětkole je na tymle městnje dostojny pomnik za serbskeho wumělca. Farar Lischewsky ma na tym podžěl.

Přez dwaj lětdžesatkaj je wón swěrnje jako duchowny přewodžował a podpěrował džěło cyrkwinskeje džěloweje skupiny Serbska namša. W léće 1995 je w meji přeni raz a potom kóžde léto w septembrje na dnju wotewrjeneho pomnika sobu organizował serbsko-němske kemše we Wětošowje. Při tym njeje na tychle njedželah jenož swych serbskich, ale tež wšitkich němskich wosadnych napominał na delnjoserbsku namšu přińć. Němske kemše na tajkim dnju byle njesu. Farar Lischewsky je sej prał, zo bychu němscy wosadni

Farar n. w. Klaus Lischewsky Foto: W. Měškank

tež serbsku rěč słyšeli, a je jim poskićał němski přeložk serbskeho předowanja. Tak je so wot léta 1995 we Wětošowskej Serbskej cyrkwi cyłkownje 18 razow w serbskej rěči předowalo. Mjeztym su z teho nastale wěste zwučenosće: Hdyž wotmě so lětsa 29. junija we Wětošowje parkowy swjedžen, zahajichu jón dopoždnja w džesacich z kemšemi pod hołym njebjom. A ze stron města sameho je přišlo prašenje, hač njemóhće tele kemše być dwurěčne němsko-serbske. Bjezdweła je tole tež wuslědk spomóžneho skutkowanja fararja Lischewského.

Wšitcy drje znajemy rěčnu situaciju: Hdyž so serbsce rozmołwajmy a přistupi němski krajan, da Serbja zwjetša dale němsce rěča, zo njeby so ničto wuzamknjeny čuł. Farar Klaus Lischewsky njeje serbsku rěč rozumił. Ale wón je so wjeselił, hdyž su Serbja w jeho přitomnosći swoju maćeršćinu wužiwal. To je wón začuwał jako wěc dowěry a tež jako wuraz zaso nastawaceho, bohužel jara zasypanego serbskeho narodneho wědomja. Wón je Serbow samo přeco zaso wuraznje napominał, zo bychu serbsce rěčeli.

Farar Klaus Lischewsky je přez wjele lět był sobuorganizator Serbskeho blida w Zušowje pola Wětošowa. Wědžo, zo je w mnohich swójbach něchtó, kotryž hišće serbsce móže, ale hižo nikoho k rěčenju nima, je wón z přečelami wutworil zhromadne zetkawanišćo na dobro serbsčiny.

Dalším serbskim zarjadowanjam a wustajeńcam we Wětošowskej cyrkwi je wón jako sobuorganizator kmótril. A su-li přišli skupiny turistow do tamnišeje dwójneje serbsko-němskeje cyrkwe, je wón jako člon Spěchowanskeho towarstwa Serbskeje cyrkwe we Wětošowje z.t. był runjewon fachowc, kotryž zamó najlěpje a wěcywu-

stojnje wo Božim domje, wo serbskich ludžoch a duchownych powědać. Wo twarske ponowjenje cyrkwe je so w běhu lět tehorunja postarał. Tole je so na žarowanskej swjatočnosći wosebje wuzběhnyło. Kritisce je wón widzał, štož je so w NDR a w Domowinje za čas socializma ze Serbami w Delnej Łužicy stało. Wón je tole bjez porjeńšenja takle wuprajił, kaž su ludžo na wsy husto myslili a začuwal, byrnjež sej sami njezwěрили zjawnje rjec. W žarowanskim předowanju so na to pokaza, zo je wón tež zamóhł so za zmylki zamóhćeć a wo wodaće prosyć.

Klaus Lischewsky je był wjelelětny člon cyrkwineje džěloweje skupiny Serbska namša a je lědma žanu zhromadiznu skomdžil. Tehorunja je był dwaj lětdžesatkaj člon a někotre lěta zastupowacy předsyda Spěchowanskeho towarstwa za serbsku rěč w cerkwi z.t. Swjatki před pnatnaće lětami je wón we Wjerbnje sobu založil njewotwisny zwjazk Pónaschemu z.t. a je tež tam sobu w předsydstwje skutkował.

Raz je organizował wopyt delnjołužiskich Serbow pola biskopa Hubera w Berlinje a bjez wulkeho komdženja pozdžišo tež pola noweho generalneho superintendenta Herche w Zhorjelcu, zo bychu jeju wo serbskich problemach w Delnej Łužicy informowali. Wón je dopisował do Noweho Casnika, je pisał za blótowski kalender STOG a druhe němske publikacije. Tuchwilu planuje so we wsy Łobožicach pola Wětošowa nic jenož za turistow zajimawe němsko-serbsce wuhotowane wotpočnjenske městno, hdžež je w dawnych časach najskerje było swjate žórlo starych Serbow. Tež tole je sobu zastužba Klaus Lischewského. Wón je wo pozabytym městnje w swojej wosadze před někotrymi lětami čitał, je je pytał a zaso namakał. Tak a podobnje je wón jako Serbam přichileny Němc zawostajil nahladnu ličbu drobných serbskich slědow.

Nětkole wotpočuje na pohrjebnišću we Wětošowje, hdžež je so w zařdžených lětach sobu postarał wo zachowanje rowow molerja Wylema Šybarja a fararja Benjaminje Běgarja. Smjerc je z fararjom Klausom Lischewskim wotwołała swěrneho přečela Serbow. Na jeho row položichu jemu Serbja tři wulke kwěće ze seklemi ze serbskim postrowom a do smjertneho nawěška w němskej nowinje zapisachu jemu němsce: „Der Außenstehende sieht die Schätze am deutlichsten“ kaž tež delnjoserbske bibliske hrono: „Mój cas stoj we twójima rukoma“.

Njeh so z džakom na fararja Klaus Lischewského a jeho dobre skutki za nas Serbow spomina. **Werner Měškank**

68. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 14. a 15. junija we Wojerecach

Hnadu, lubosć a zhromadnosć dožiwili

We Wojerecach bě so 1947 Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń zrodził a lětsa so wón šesty raz tam wotmě. Ze zašleho, 2007 we Wojerecach přewjedzeneho cyrkwinskeho dnja bě wušoł Serbski domizniski swjedžen Janskeje wosady, kotryž so wot lěta 2008 kóždy lěto přewjedze. Lětsa nětk so wobaj

swjedzenjej přeni raz zhromadnje wotměštej. Pod hesłom „Hnada, lubosć, zhromadnosć“ so sobotu a njedzelu, 14. a 15. junija, Serbja a přečeljo Serbow we Wojerowskej Janskej wosadze schadzowachu, Bože słowo słyšachu a so zhromadnje nad bohatstwom serbskeje řeče a kultury radowachu.

Sobotniše popołdnje

Kemšow na Dnju wotbagrowanych wsow we Wochozach dla so cyrkwinski dzeń lětsa hakle sobotu nawječor zahaji. Dwurěčny, w lěće 2009 připrawjeny napis „Měr budź z tobu – Friede sei mit dir“ nad zachodom kóždeho, kiž do Janskeje cyrkwe zastupi, ze žohnowanjom witaše. Ze zhromadnym kěrlušom, psalmom a nutrnosću Serbskeho superintendenta Jana Malinka so schadzowanje z 35 wobdźělnikami zahaji.

Farar Janskeje wosady a zastupowacy superintendent Heinrich Koch přitomnych postrowi a pokaza na to, zo bě cyrkwej přez lětsotki hlownje Serbam služila. Z wobzarowanjom zwěsći, zo so za bywšeho fararja Joachima Nagela, kotryž bě serbskosć we wosadze spěchowal, njeje hišće naslědnik namakał. Starosć wo to serbske so nětk w serbskim džěłowym kruhu Janskeje wosady na wjacore ramjenja rozdźeluje. Postrow synodalneho seniora Čěskobratrskeje cyrkwe Joela Rumla posrědkowaše farar Pavel Kučera z Aša. Wón na to pokaza, zo problemy dwurěčnosće derje znaje. W jeho česko-němskej wosadze wuznam němčiny hladajcy woteběra, němcy wosadni su we wysokej starobje a poněčim woteměraja. „Hišće“, tak praji, smě so jeho wosada dwurěčna mjenowac.

Wotewrjenju w cyrkwi přizamkny so w Lutherowym domje přednošk Alfonsa Frencla, kiž wjedžeše připosłucharjow po wšěm swěće po slědach lužiskich wjesnych mjenow. W technisce perfektnje z mnohimi wobrazami wuhotowanym přednošku móžeše referent z bohateho fundusa swojeje wobšěrnej wědy a swojich mnohich jězbow do zdalenyh kóncow swěta čerpac. Tak zhonichu připosłucharjo wo najkrótsich a najdlěšich wjesnych mjenach, wo jich wuznamje a přiwuznych pomjenowanjach w druhich kónčinach a krajach. Wojerowskemu publikumej bě wosebje zajimawe, zo referent mnohe mjena wokolnych wsow wuswětli. Škoda jenož, zo so přednošk na přeče přitomneje němskeje wědomostnicy w němskej řeči wotmě. Wona slědzi za woteběranjom serbskosće w zwisku z industrializaciju. Hač sej scyła wědoma njebě, zo ze swojim wuraznym přećom za němskim přednoškom runje tutemu woteběranju serbsčiny polěkuje? Připosłucharjo so Alfonsej Frencljej, kotryž

Alfonso Frencl přednošowaše wo lužiskich wjesnych mjenach. Foto: M. Nowak

bě přednoška dla swójbnj swjedžen wopušćil a do Wojerec přijel, z wutrobnym přikleskom a pisanym kwěćelom za zajimawe wuwjedženja džakowachu.

Zerđjenje skónči so ze zhromadnej bjesadu při swačinj, kotruž běchu žony Janskeje wosady bohaće přihotowali. Za překwapjenku postara so naposledk hišće farar n. w. Joachim Nagel, kotryž wječor ze swojeje noweje domizny blisko Poznania na swjedžen do Wojerec dojedže.

Swjedženske kemše

Na njedzelnjej swjedženskej Božej službe bě Janska cyrkwe z 220 kemšerjami nimale poľnje wobsadzena. Přichwatali běchu nimno Wojerowskich wosadnych předewšěm Serbja z Budyskeho kraja, z katolskich kónčin a z Delnjeje Łužicy. Škoda, zo Slepjenjo lětsa njeběchu přijeli. Mnohe žony a holcy we Wojerowskej serbskej drasće spožichu kemšam tež wonkownje wosebity swjedženski raz.

Božu službu swjećeše Serbski superintendent Jan Malink zhromadnje z fararjom Christophom Rummelom z Hodžija a Ingolfom Kšenkou z Nosedojc. Sup. Malink zloži swoje předowanje na hrono 2 Kor 13,13 a z tym na hesło cyrkwinskeho dnja „Hnada, lubosć, zhromadnosć“. Boža lubosć, tak předar rozloži, nas wšednje a wšudze wobdawa. Dyrbimy jenož duch a dušu wotewrěć, zo bychmy ju nazhonili. Hnada je wosebita forma Božej lubosće, kotruž trjebamy, dokelž smy žiwi w hrěšnym swěće a smy sami hrěšni. Wosebita forma lubosće je tež zhromadnosć, kotruž nam Bóh Knjez dari we wěrje a we wosadach, we wsach a w towarstwach, w swójbach a mjez Serbami. Drohotne Bože dary hnady, lubosće a zhromadnosće naše žiwjenje wobohaćeja, nic pjenjezy a materielne kubła. Tole měli sej we wšednym žiwjenju stajnje znowa wuwědomić. ⇨

We Wojerowskej Janskej cyrkwi swječachu kemšerjo zbliska a zdaloka serbsku Božu službu. Foto: A. Kirschke

68. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 14. a 15. junija we Wojerecach

Po Božej službje we Wojerowskej Janskej cyrkwi přednjesechu postrowy kemšerjam (wotlěwa): generalny superintendent Martin Herche ze Zhorjelca, wyši cyrkwinski rada Friedemann Oehme z Drježdžan a předsyda Domowiny Dawid Statnik.

⇒ Sigrun Nazdalina a Bernd Bramborg z Wojerowskej wosady přednjeseštaj próstwy, mjez druhim tež za serbski lud a za dobru zhromadnosć mjez Serbami a Němcami. Mnozy přistupichu k Božemu blidu. Něhdže 20 džěci, kotraž běchu za čas předowanja swoje wosebite kemše w Lutherowym domje měli, dósta před woltarjom žohnowanje. Chór ze Židžinoho pod nawodom swojeje dirigentki Kerstin Lieder wobrubu Božu službu ze serbskimi spěwami we wysokej spěwnej kwalice a z jara dobrym serbskim wurjekowanjom. Serbski rozhlós kemše direktnje wusyłaše, tak zo móžachu je slucharjo doma při radiju sćehować. Wosebje stari a chori, kotřiž hižo na cyrkwinske dny jězdźić njemóža, su džakowni za tutu móžnosć wobdžělenja.

Postrowy hosći

Po kemšach witaše předsyda SET Měrcin

Wirth wšěch z Božeho słowa, na což pokročowaše so hłownje w němskej rěči. Knjeni Bramborgowa přednjese wozjewjenja Janskeje wosady a postrowy Wojerowskeho wyšeho měšćanosty Stefana Skory. Farar Heinrich Koch zwurazni, zo su serbske korjenje džensa hišće we wosadze pytnýc. Wone skruća wěru a měli so derje hladać, zo bychu tež w přichodže dale mocy posředkowali. Zhorjelski generalny superintendent Martin Herche, kotryž delnjoserbsce wuknje, postrowi zhromadženych w serbskej a němskej rěči a kładže wšěm na wutrobu, so sobu wo to starać, zo by so serbsčina wuchowała. Wyši cyrkwinski rada Friedemann Oehme z Drježdžan posředkowaše postrowy sakskeho biskopa Jochena Bohla a pokaza na to, zo so nowa krajna synoda runje tutón kónc tydženja w Drježdžanach schadźuje a zo běža přihoty na zetkawan-

ske dny spočatk julija we Wróclawju, na kotrychž so tež Serbja wobdžěla.

Předsyda Domowiny Dawid Statnik witaše kemšerjow z „Pomhaj Bóh“ a wuzna, zo bě tu přeni króć serbske ewangeliske kemše dožiwił. Wón pokaza na wuznam Wojerec, hdžež běštej so 1912 Domowina a 1947 Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń załožitaj. Nawjazuju na předowanje sup. Malinka wuzběhny, zo tež w serbskim džěle njeju pjenjezy to najwažniše, ale zahoritósć za to serbske, kaž so wona mjez druhim w serbskich Bjesadach w někotrych ewangelskich wosadach pokazuje. Postrowy katolskich Serbow posředkowaše předsyda TCM Jurij Špitank.

Ze zapřahami do Židžinoho

Před Božim domom čakaše pječ konjacych zapřahow, zo bychu sobustawow drastowych towarstwow a dalšich kemšerjow ⇒

Sigrun Nazdalina z Wojerowskej wosady přednjese próstwy.

Pječ konjacych zapřahow dowjeze sobustawow drastowych towarstwow a dalšich hosći po kemšach na swjedžen do Židžinoho.

Fota: A. Kirschke

68. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 14. a 15. junija we Wojerecach

⇒ na swjedzeń do Židžinoho dowjezli. Z někotrymi dalšimi Budyskimi Serbami mějach składnosć, z wjesnjanami z Horow sobu jěc, kiž nas přečelnje do swojeje srjedźizny přiwzachu. Z knjezom Dieterom Stoppelom móžachmy so serbsce rozmołwjeć, druzy přeradźichu, zo drje hišće tójšto serbsce rozumja, tola běžnje rěčec hižo njezamóža. Někotři wobdžěla so prawidlownje na serbskim rěčnym kružku, maja pak lědma składnosć, to nawuknjene we wšědnym žiwjenju naložowac. Dietmar Koark, wjesnjanosta gmejny Halštrowska Hola, do kotrejež słuša dzejwjeć wokolnych wsow, rozprawješe, so maja na Horach pěstowarnju „Lutki“, hdžež móža džěci we WITAJ-skupinje serbsce wuknyć. Pokročowanje intensiwneho serbskeho kubłanja w šuli pak njeje zawěšćene, tak zo so wjele z nawuknjeneho zaso zhubi. Jako domizniske a drastowe towarstwo staraja so wo hajenje serbskich tradicijow a naložkow. Starosć pak maja wo dorost, dokelž je čezko młódsu generaciju za sobuskutkowanje zdobyć.

Jězbu zapřahow Rakečanscy dujerjo, kiž w přednim wozu jědzechu, ze serbskej a českej dujerskej hudźbu přewodźachu. Ducej po puću ludžo při dróhach nimo jěducym wjesele kiwachu. Jako běchu zapřahi do Židžinoho dojěli, sej sobujěducy a dalši hosćo k zynkam kapaty před byrgarskim domom zarejowachu.

Swjedžen w Židžinom

Byrgarski dom je zaměstnjeny w bywšej šuli, na kotrejež je we wulkim pismje čitać „Alte Schule – Stara šula“. K historiskemu twarjenju su přitwarili žurlu a za nim na wulkej zahrodze pripravili swjedženišćo z jewišćom a hrajkanišćo za džěci. Z wjele lubosću běchu Židžinjenjo wšitko za serb-

Tež najmjeńši hižo sobu rejowachu.

Džěcaje rejowanskej skupinje ze Židžinoho a Brětnje předstajitej reje.

Foće: J. Malink

ski swjedzeń přihotowali. Zachod do domu bě kaž při kwasu wobwěncowanje ze zelenej girlandu ze serbskim witanjom, rumnosć bě wupyšena z kwěćelimi w serbskich barbach a na blidach ležachu módre, čerwjene a běte serwjety. K temu so hodźace běchu Židžinjenjo serbski kwasny wobjed, howjaze mjaso z chrěnom, nawarili, kotryž wšem zesłodža. Mócnje klinčachu w připołdnišej přestawce tež serbske ludowe spěwy po žurli, kotrež sej 120 wobdžělnikow pod nawodom sup. Malinka zhromadnje zaspěwa.

Swjedženski program přizamkny so wonka na zahrodze. Židžinski chór zanjesa wjacore, zwjetša serbske, spěwy ze swojeho léčneho programa. Na přeće připoslušarjow zaspěwa hišće raz spěw „Běži woda“, kotryž bě hižo dopołdnja na kemšach za čas Božeho wotkazanja zaklinčať.

Wjesnjanosta Dietmar Koark přitomnych powita a pokaza na to, zo běchu sej Židžinjenjo hižo dołho přeli, zo by so serbski domizniski swjedzeń pola nich wotměł. Po tym zo bu byrgarski dom lětsa spočatk lěta dotwarjeny, so jich přeće skónčnje dopjelnj. Wjesnjanosta zwurazni, zo běchu dopołdniše serbske kemše jara hnujace za njeho byli a zo wobžaruje, zo hižo běžnje serbsce rěčec njemóže. Nadžija so, zo so serbski cyrkwinski dzeń a serbski domizniski swjedzeń dale wotmějetej a tež młodu generaciju zahoritej.

Ryzy serbski program poskićichu po tym džěci z pěstowarnje „Lutki“ na Horach pod nawodom třoch swojich kubłarkow. Mała Emma měješe připowědz a džěci zanjesechu spěwčki, přednjesechu basnički a předstajichu rejki. Po pěstowarskich džěčoch wustupištej zdžěla ze zhromadnym, zdžěla z rozdžělnym programom džěcaje rejowanskej skupinje ze Židžinoho a Brětnje. Nimo serbskeho „Šewca“ předstajichu tež „Młyn“, „Rixdorfer“, pól-

ku a dalše reje. Zahorjeni publikum džakowaše so z wutrobnym přikleskom a mandželska fararja Kocha, kotraž bě tehornja Wojerowsku serbsku drastu zwoblěkana, z wudžělenjom słódkosćow.

Za čas programa a po tym so přihladowarjo z napojemi, kofejom a tykancom derje zastarachu. Při rjanym slónčnym wjedrje a w bujneje lětnjej přirodze so wšitkim lubješe a so rjana bjesada mjez znatymi a njeznatymi wuwi. Wjacori wužichu tež składnosć, wopytać w bliskosći Tešec statok, na kotrymž je sej swójba w bywšich hospodarskich twarjenjach wobšěrnj priwatny muzej zarjadowala. Wulka ličba nahromadženych a z wjele lubosću prezentowaných eksponatow swědči wo něhdyšim žiwjenju we Wojerowskich wsach. Mjez wustajenymi nabožnymi knihami namaka so tež wjele wužiwanja serbska „Lutherowa postila“ z lěta 1844.

Zakónčenje

K zakónčenju wupraji sup. Malink wšem, kiž běchu na přihotach a wuhotowanju swjedženja wobdžěleni byli, wutrobnj džak. Wón přeprosy na přichodny Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń, kotryž wotměje so klětu 4. a 5. julija w Bukecach. Ze zhromadnje zanjesenymaj kěrlušomaj „Žohnuj, Knježe, nas“ a „Wulki Božo“ pod přewodom dujerjow z Wojerec so swjedzeń zakónči. Postrowy z njeho njesechu módre, čerwjene a běte balonki, kotrež džěci a dorosćeni we wulkej ličbje do powětra stupać dachu, do blišeje a dalšeje wokoliny.

Štóz je sobotniši přednošk, njedželniše kemše we Wojerecach a swjedzeń w Židžinom sobu dožiwił, temu je so w poľnej měrje dopjelniło hesło, pod kotrymž bě cyrkwinski dzeń stať: „Hnada, lubosć, zhromadnosć“.

Trudla Malinkowa

68. Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń 14. a 15. junija we Wojerecach

„Za naju je to był serbski zjězd“

Dožiwjenja na cyrkwiskim dnju we Wojerecach a w Židžinom

Tutón raz bjez sobotnišeho přednoška – da chcemoj, mandželska a ja, njeđzelu kemši a po tym na swjedzenišću! Kemši – za zwonka nabožneho rituala stejaceho tróšku zmužity rozsud. Ale nabožina a cyrkwinske žiwjenje stej zabraťo a dale zabjerjetej hoberski podžěl w stawiznach a přitomnosći čłowjestwa. Štóz jón zań nima, je měł, ma a změje čez, swět zrozumić. To njeje Krawcec dopóznaće džensa, w tym padže hižo jedne z młodych lět.

W cyrkwi srjedz starych Wojerec běchu wšitke městna wobsadźene. Wojerowčanki w swjedzenskej kemšacej drasće, pódla nich mužojo w čornych woblekach. We ławce za namaj z jasnými hłosami spěwajo a w jasnej serbsčiny so modlo, młodzi z katolskich Sulsec. Štóz namaj kemše zrozumiwe a přez to zajimawe sćini: Kemšerjo dóstachu do ruki programowe łopjeno, na nim wotběh ze spěwami, modlitwami a z informacijemi, hdy maš stanyć, što spěwa chór, što spěwa wosada. Přidate běše samo łopjeno z němskim tekstom serbskeho předowanja. Tute předowanje sta so za naju z wjerškom dnja. Z klětki řečeše superintendent Jan Malink w jasnej a zrozumiwej serbsčiny. Malinkej so žane njetrjebawše słowo njewusuny. Jeho řeč stupa krok po kroku a tola z hibićiwym tonusom k wobsahowemu wuprajenju, tež ze spěšnymi pódłanskimi přispomnjenjami. Jeho mysle běchu přehladnje natwarjene. W třecim džělu jeho poselstwa pod napisom „zhromadnosć“ zaščepi so mi do pomjatka: Džensa přibywa samotnosć ... my pak so mjez sobu trjebamy ... trjebamy mjez nami nowy započatk. Na kromje před namaj předsyda Domowiny Dawid

Statnik, při sebi swojej džěsci, hišće předšulskej, pěknjej. Pomoc tež jemu: Za džěci zarjadowachu zwonka Božeje služby zaběru a džěćace kemše.

Po kemšach wotjědźechu domoródní při najrjeńšim wjedrje z konjacymi zapřahami z města do Židžinoho k nowotwarej kulturneho domu ze swjedzenskej łuku. Dupołdniše kemše běchu perfektnje zorganizowane, a tak bě tež w Židžinom: Rakečanscy dujachu „Wjesele džensa“ a witachu zapřah po zapřahu. Kaž doma w svojich cyłkach reje pěstujto, sej zrališa generacija k zynkam dujerjow zarejowa. Štóz njeje pódla był, je něšto skomdžił.

Potom wšitcy do žurle, wšitcy k howjazemu z chrěnom. Juška njebě mukojta, ale z dobrego chrěna zwarjena. Knježeše atmosfera kaž na serbskej kermuši ze spěwanjom, započezje ze Zejlerjowej „Hanku“. To njeje nanuzowane było, to je přišlo ze serbskich wutrobow. Hakle doma namaj přez hłowu džěše: Wot generacije, kotraž je staršimaj pod wliwami časa němsce wotmołwiła, njemóžeš wočakować, zo džensa serbsce řeči. Kajki to přećiwk: Nošerki pyšneje a tak akuratnje hotowaneje drasty, kotruž wšitcy za serbsku maja, řeča džensa němsce. A kajka to tragika: Njemóžachu wšitcy předowanje w serbskej řeči sćehować! Derje, zo su němski tekst před sobu ležo měli. Z cyrkwej won zaso přećiwk: Telko serbskich znamješkow, serbskich barbow při kapach muži njesmoj hišće nihdže druhdže widžatoj.

Pěstowarnja z Horow a džěćacej rejoyanskej skupinje na jewišću přiwbachu staršich, wowki a džědow na swjedzensku łuku. Kelko hodžinow a dnjow su pěstow-

warki zwučowali, prjedy hač su džěci jasnje a wótre serbske teksty wuprajic móhli!

Wjele króc, wosebje w młodych lětach, sym z kolesom do Noweje Łuki k přećelej jězdził a we wšitkich tych wsach wot Běłeho hač do Čorneho Chołmca, wot Čiska do Blunja, Lejna, Ptačec a Parcowa rejoyanske žurle přeměřił a w přestawce po zwučenyj wasnju so dať domoj přeprosyc k cuzym ludžom, k přihotowanemu blidu. Kak su so hospozy wjeselili, hdyž je jich hósć serbsce wotmołwił. Tež tutón raz začuwach w Židžinom: Wojerowscy Serbja, a byrnež džensa němsce řečeli, njesu zabyli na: „Jěsćo, jěsćo, a njedajće sej kazać!“

Što je namaj Serbski ewangelski cyrkwinski dzeń dať? Smój so z wjele Serbami rozmołwatoj, wjele zwiskow nawjazatoj, ludži zeznatoj. Za naju je to był serbski zjězd. Młody Měrcin Tarank je z Mnichowa do Židžinoho přijel! Dr. Krawc z Delnjeho Wunjowa prosy, serbskej šulerskej skupinje w Hodžijskej zakładnej šuli nastajic koncept za ludowědu wo Serbach. Šulerjo maťo abo ničo wo Serbach njewědza, dokelž jedna hodžina serbsčiny wob tydzeń wjele njepřinjese. W zymje chce Židžinski chór wjes a wokolinu na zjawnu probu přeprosyc a něšto wo Serbach a serbskim narodnym hibanju slyšeć, na přiłkad: Kak je spěw „Běžti woda“ do lužicy přišoť a zo njeje „Přadła je Marja kudžatku“ hodowny spěw był, ale spěw wšedneho dnja z łaza.

Zjawna zhromadnosć ma swoju indiwidualnu nakromnosć: Židžinjanka za tym přińdže, zo so młodaj mužej z Rakec z awtorom wo „Paradizu“ rozmołwataj. Němc z Rakec je knihu čitať, dwójce za sobu. Jako awtor nochcych to wěric: Němc je serbski „Paradiz“ čitať? Haj, wón wotmołwi, chcych jón w originalu čitać. Židžinjanka to slyšeše, skoći domoj, přinjese němsku wersiju romana a da sej do njeje serbske wěnowanje zapisać. Kolega serbskeho čitarja, tež z Rakec, wědžeše, zo sym był před lětami w Rakecach na cyrkwiskim dnju. Hač nimam hišće tajki eksemplar, kaž jón Židžinjanka wobsedziť? Ně, nimam, ale je wušoť druhi nakład. Z awta přinjesej jemu eksemplar noweho wudaća. Wón stłóci mi hnydom pieć eurow nad ptaćiznu do ruki.

Bych móht tu mjena wšech třoch wosobow mjenować, njewěm pak, hač by jim lubo było. Lubo je mi a tež jim: Mam jich mailowe adresy a woni maja moju.

Křesćan Krawc

Kedźbliwje sćehowachu wopytowarjo na swjedzenišću w Židžinom program džěci.

Zbudženy křescan, spěchowar misionstwa a plódny kěrlušer

Před 210 lětami narodži so farar, spisaćel a kěrlušer Korla Bohuwěr Kanig

Korla Bohuwěr Kanig narodži so 29. (po kličenskich knihach w Bukecach) abo 31. (po narownym pomniku w Klukšu) julija 1804 jako přenje džěco do serbskeje swójbny w Bukecach. Nan Jurij Kanig wjedžeše staru swójbnu tradiciju dale a bě z wjesnym klamarjom, mać Margaretha rodž. Šusterec pochadžeše z burskeje swójbny w Kubšicach. Jako bě Korla Bohuwěr maće džěco, so Kanigec domske wotpali. Nan da je znawa natwarić a ze swojimi iniciálami a lětoličbu natwara „GGK 1807“ (George Gotthelf Kanig 1807) woznamjenić. Bywši Kanigec statok tam džensa hišće při Krawnej hasy niže kěrchowu steji a namaka so pod adresu Cyrkwinska haska 1. Nahladne domske a hospodarskej twarjeni tworja třistronske kubleško, nažel pak su při ponowjenju w NDRskim času tójšto swójeho originalneho charakteru zhubili. Tež napis „GGK 1807“, kotryž bě nad bywšim zachodom na wuchodnej stronje domskeho zadypany, bu tehdy hromadže ze zornowcowymi wudwjernami wotstronjeny.

W staršiskim domje knježeše pobožny duch. Kóždy wječor mějachu džěci kruch z katechizma přednjesc a njedzelu džěchu wšitycy swójbni kemši. Do wobjeda so nan potom swóje džěci za wobsahom fararjo-weho předowanja prašeše. Hakle po tym so z modlitwu k bliđu sydnychu.

Do Kanigec swójbny narodži so džewjeć džěci, z kotrychž pjeć wotroscě. Korlu Bohuwěra slědowaše 1811 rodženy Jan Awgust. Wón zemrě w léce 1834 jako student teologije w Lipsku a bu tam na Janskim pohrjebnišću pochowany. Jeho row, na kotrymž bě křiž z laćansko-serbskim napisom postajeny, so wjele lět wot sobustawow Lipšćanskeho Serbskeho předarskeho towarstwa hladaše a česćowaše. Třeće

džěco bě Marja Christiana, narodžena 1815, kotraž so na burskeho syna Jana Šórša (Schorsch) ze Sowrjec wuda a staršiski statok w Bukecach přewza. Ju scěhowaše 1818 rodženy Jan Arnošt Kanig. Kaž před nim bratraj poda so tež wón na studij teologije do Lipska a bu tam sobustaw Sorabije. Změni pak potom swój studijny směr na medicinu a bě wot lěta 1850 z lékařarjom we Wósporku. Po cyłej wokolinje sej tehdy chwalachu, zo mějachu lékařarja, z kotrymž móžachu so chori a jich swójbni w swóje serbskej maćeršćinje dorozumić. Najmłódši z pjeć džěci skónčnje bě 1824 narodženy Jurij Gotthelf, kotryž pozdžišo do Ameriki wupućowa a jako překupc w Mexiku zemrě.

Farar w Delnim Wujězdze a w Klukšu

Po wopyće cyrkwinskeje šule w ródnej wsy poda so Korla Bohuwěr Kanig na gymnazij do Budyšina. Pjenježne nezu staršeju dla dyrbeše nachwilnje šulsku wučbu přetorhnyć a nastupić wukubłanje pola Budyškeho překupca. Wot lěta 1824 do 1827 studowaše teologiju w Lipsku, a to zdžela runočasnje z tak znatymi serbskimi komilitonami kaž Handrijom Zejlerjom, Hendrichom Awgustom Krygarjom a Handrijom Brósku. Zdobom bě sobustaw tamnišeho towarstwa Sorabija. Po studiju skutkowaše krótki čas jako pomocny předar pola fararja Michała Mjenja w ródnej Bukečanskej wosadze. 1829 powołachu jeho za fararja do Delnjeho Wujězda, kotryž steješe tehdy pod patronatstwom Ochranowskeje bratrowskeje wosady.

Pjeć lět pozdžišo, 1834, přiwwa wón farske městno w Klukšu, kotraž poskići jemu tamniši kolator, tehorunja Ochranowej

Korla Bohuwěr Kanig (1804–1878)

přiwwisowacy wjerch Reuß. Praji so, zo Klukšenjo pak wo herrnhutsko-pietistiskeho Kaniga njerodžachu, ale zo přejachu sej bóle liberalneho Handrija Zejlerja, kotryž tu hižo něšto lět jako pomocny předar a diakon skutkowaše, za noweho wosadneho fararja. Tež Zejler měješe nadžiju, zo budže wón za fararja powołany. Kolator pak so přesadzi: Kanig bu z fararjom w Klukšu a Zejler woteńdže bórzu na to jako farar do Łaza. Nowy duchowny pak zdoby sej počas dowěru wosadnych a wosta wjac hač štyri lětdžesatki hač do swojeje smjerće w Klukšu.

Farar Kanig bě w Serbach znaty jako pietistiski křescan, zastupjer konfesionalneho hibanja w ewangelskej cyrkwi a přiwwisnik bratrowskeje wosady w Ochranowje. Z tym slušeše wón ke konserwatiwnemu křidlu serbskeho duchownstwa. Narodnemu hibanju w Serbach so wón njeprizamkny, njezastupi ani do Maćicy Serbskeje.

Kanigec farska swójbna

Farar Kanig bě dwójce woženjeny. Jako młody farar w Delnim Wujězdze zmandželi so 1830 ze Charlottu Wanakec z Małeho Wjelkowa, kotraž přislušeše tamnišej bratrowskeje wosadze. Mandželskimaj narodžichu so tři džěci: Alwin Theodor (nar. 1834), Lina Marie Emilie (nar. 1837, zemr. 1838) a Otto Carl Georg (nar. 1845). Přenja mandželska 1851 po dołhej chorosći zemrě. 1855 so wudowc znawa woženi, a to ze swoje kuzinu Mathildu zwud. Hallensleben rodž. Kanigec z Lubija.

Wjacori potomnicy K. B. Kaniga scěhowachu swójbnu tradiciju a podachu so tehorunja na duchownstwo. Jeho synaj studowaštaj teologiju w Lipsku, hdžež běštaj z dobom člonaj Sorabije. Staršemu z njeju, Alwinej Kanigej, spožčichu samo ⇒

Staršiski dom K. B. Kaniga w Bukecach na Cyrkwinskej hasce 1, natwarjeny wot jeho nana w léce 1807. W domje měješe swójbna z dobom klamarstwo. Foto: T. Malinkowa, Repro: J. Maćij

⇒ čestne sobustawstwo. Wón sta so 1863 z fararjom w serbskej wosadze, w Jabłońcu pola Mužakowa, hdžež po dołhim chorowanju 1876 na suchočinu zemrě. Młódši, Otto Kanig, skutkowaše w němskim wobtu a bu po wjacelětnym dźěle jako gymnazialny profesor w Budyšinje wyši farar w Połčnicy. Jeho syn Karl Moritz Gerhard Kanig bě w młodych lětach z misionarom w Keniji a naposledk wot 1926 z fararjom w Ketlicach – po reformaciji přeni w tudyšej wosadze, kotryž serbsce njemóžeše. Ernst Kanig, prawnuK. B. Kaniga, skutkowaše zaslužbnje w Ober- a Niedercunnersdorfje kaž tež w Lubiju a jako předsyda Sakskeje misioniske konferency. Hišće džensa namakaja so w cyrkwinskih kruhach w Sakskej, mjez druhim tež w Budyšinje, potomnicy Kanigec swójby.

Spěchowar misionstwa

Jako přiwisnik Ochranowskeje bratrowskeje wosady bě farar Kanig tež wulki spěchowar misionstwa. W Delnim Wujězdze wotměwaše na njezdělnišich wječorach misioniske hodžiny, kiž telko wopytowarjow přiwabichu, zo bě cyrkej hustodosć přepjeljena. 1848 zarjadowa wón sobu přeni serbski misioniski swjedžen w Sakskej, a to w Barće, na kotrymž bě wón zdobom z předarjom. Druhi tajki swjedžen přewjedže lěto pozdžišo w Klukšu. Hižo štyri lěta po tym, 7. septembra 1853, bě Klukšanska wosada znowa z hosćićelku misioniskeho swjedženja. Njeje připad, zo je so runje na tutym swjedženju 1853 w Klukšu wobzamknyło založenje Serbskeho misioniskeho towarstwa a časopisa Misioniski Posoľ. Za redaktora Posoľa bu Rudolf Rychtar postajeny, tehdy diakon pod fararjom Kanigom w Klukšu. Přenje čisto wuńdže hižo maľo mėsacow pozdžišo na januar 1854. Časopis so w Serbach derje přiwza a wudawaše so – pozdžišo pod mjenom Nowy Misioniski Posoľ – hač do zakaza serbskeho pismowstwa w léce 1937.

Spisaćel a kěrlušer

W léce 1855 wuda Korla Bohuwěr Kanig pola serbskeho čišćerja Kulmana we Worejecach knihu wo žiwjenju Martina Luthera, do kotrejež zapřija tež wšitke 95 tezew reformatora. Z tajkim knižnym wudaćom podpěraše konfesionalne lutherske hibanje, kotrež měješe tehdy mnohich přiwisnikow w Serbach.

Jako Hodžijski farar Imiš 1862 Serbske lutherske knihowne towarstwo založi, podpěraše jeho farar Kanig z tym, zo zestaji dwanaće lětnikow „Bibliskeho pućnika“ z bibliskimi hronami za kóždy dzeń. Pisaše tež přinoški do Serbskich Nowin a přede wšěm do Misioniskeho Posoľa.

Wosebje plódně bě jeho pjero jako kěrlušer. Tak je w běhu lět wjele džesatkow serbskich kěrlušow sam spisaľ abo z němčinu přeložil. Najwjace a najrjeńše z nich

Klukš wokoľo lěta 1840, jako bě tam Korla Bohuwěr Kanig z fararjom

Repro: SKA

nastachu w najćešim času jeho žiwjenja, w dołhich nocach, w kotrychž swoju přenju mandželsku na choroložu wothladowaše. 32 Kanigowych spěwow zapřija Michaľ Domaška do swojich 1868 wudatych „Cionskich hłosow“, tež do serbskich spěwarskich so tójšto přiwza. W džensnišich nowych Spěwarskich namaka so pjeć Kanigowych kěrlušow, su to jedyn original (čo. 114 „Budž chwalba Bohu w swjatnicy“) a štyri přeložki (čo. 63, 181, 270, 324).

W zastojnstwje zemrěľ

Po nimale 50 lětach farskeje služby zemrě Korla Bohuwěr Kanig 24. oktobra 1878 w Klukšu. 74lětny bě byl najstarši mjez tehdyšimi serbskimi ewangelskimi duchownymi. Maľo mėsacow do swojeho złotoho zastojnskeho jubileja podleža wón čežkej chorosći, po tym zo bě jeho syn jemu Bože wotkazanje wudžěľil.

Z wulkej češću bu farar Kanig na wosadnym kěrchowje pochowany. 27 duchownych z Pruskeje a Sakskeje jeho k poslednjemu wotpoćinkej přewodžeše. Serbske wotprošenje měješe jeho doholětny přećel, Hodžijski farar a předsyda serbskeje duchownskeje konferency Jaroměr Hendrich Imiš. Kanigowe stejišćo w kruhu serbskich duchownych rysowaše Imiš ze sćehowacymi słowami: „Wón bě naš bratr; a tola smy při wšej jeho džěćacej ponižnosći k njemu horje zhladowali jako k našemu nanaj a wótcj. Wón wšak před našim duchom steješe jako nadobny wuběrný muž, w kotrymž kóždy žilka jeho žiwjenja Jezusej slušeše.“

Tež Serbske Nowiny namakachu češćace słowa za zemrěteho: „Njeboh farar Kanig bě prawy Israelski bjez falša, swěrný w swojim zastojnstwje, přećelniwy we wobchadze, wěrjacy křesćan, kajkichž wjele na swěće njenadeńdžeš, kiž z darniwej ruku wšudžom, hdžež móžeše, nuzy wotpomhać pytaše. Jeho wopomnjeće wostanje w žohnowanju.“

Narowny pomnik w Klukšu

Fararja Kanigowy narowny pomnik, prosteje formy a zhotowjeny z pěskowca, na-

maka so hišće džensa na wuchodnej muri sakristije Klukšanskeje cyrkwe. Na nim je sćehowacy napis čitać:

Hier ruhet in dem Herrn

Carl Traugott KANIG,

Pfarrer zu Uhyst a. S. von 1829,

Pfarrer zu Klix von 1834 – 1878,

geb. 31. Juli 1804 in Hochkirch,

gest. in Klix 24. Oct. 1878.

Er war vor vielen wie ein Wunder,

aber der Herr war seine

starke Zuversicht

A na podstawje je podate bibliske hrono z psalma:

Und wenn sie gleich alt werden,

werden sie dennoch blühen,

fruchtbar und frisch sein,

dass sie verkündigen,

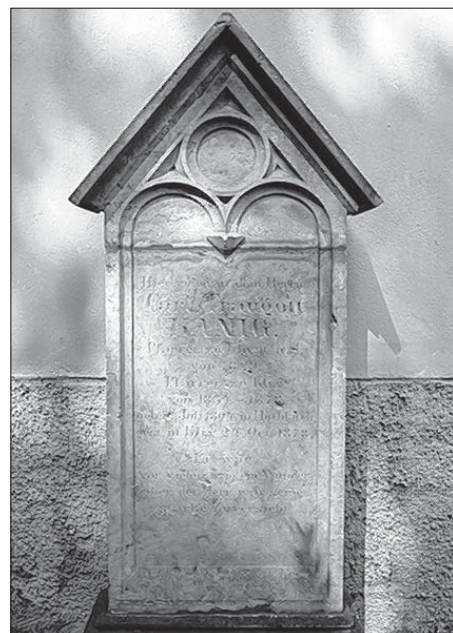
dass der Herr so fromm ist,

mein Hort, und ist kein Unrecht an ihm.

Psalms 92, 15 u. 16

Džensa je Korla Bohuwěr Kanig w Serbach bjezmaľa zabyty. Wudawaćelam Noweho biografiskeho słownika z lěta 1984 wón ani naspomnjenja hódny njebě. Tole měľo so naprawić, by-li so tuta kniha znowa wudaľa.

Trudla Malinkowa

Narowny pomnik K. B. Kaniga při sakristiji Klukšanskeje cyrkwe

Foto: J. Maćij

Spominanje na zhubjenu domiznu

We Wochozach wotmě so 14. junija 17. Džen wotbagrowanych serbskich wsow

Před třiceći lětami zahaji so wotbagrowanje džěla Wochoz. Brunicy dla zhubi wjes wot 1984 do 1990 dohromady 38 statokow, w kotrychž 187 ludźi bydleše. Tutemu podawkej wěnowaše Domowina lětuši 17. Džen wotbagrowanych serbskich wsow, kotryž so sobotu, 14. junija, we Wochozach wotmě.

Džělnemu wotbagrowanju Wochoz běštej dvě wustajeńcy wěnowanej. W předrumnosći cyrkwyje pokazachu dwurěčnje wuhotowane tafle z wustajeńcy Slepjanskeje wosady „Štož jutře budže, je wčera bylo“. Hnydom w susodstwje, w bywšej wjesnej šuli, w kotrejž je džensa zetkanišćo z domizniskej stwu zarjadowane, bě wot připódnja wotewrjena wustajeńca wo Wochozach a jeho džělnym wotbagrowanju.

W domizniskej stwě zetkach so z 82lětnym Frycom Petrikom, poslednim Wochožanom – kaž rěkaše –, kotryž hišće serbsce rěči. Starc pak serbsku bjesadu hižo zwučeny njebě, tak zo w rozmoŕwje radšo zaso na němčinu přerědže. Běžnje serbsce rěčeć móžeš we Wochozach jenož hišće z předsydku Domowinskeje skupiny a bywšej wučerku Ingu Nowakowej. Wona pak rěč hižo wot doma sobu njedósta, ale ju hakle pozdžišo na šuli nawukny. Hižo wjele lět stara so wo serbske tradicije we wsy, wo Wochožansku serbsku drastu, kotruž běchu před lětami nowu šili, a wo skupinske zarjadowanja. Hłownje sobu pripravowala je tež Džen wotbagrowanych serbskich wsow. Njeje pak sej wěsta, kelko wjesnjawanow so na nim wobdžělic budže. Někotrym Wochožanom je zarjadowanje přeserbske – a potajkim nic jich.

Wopomnjenska Boža služba

Jako zwony k wopomnjenskej Božej službje do cyrkwyje woľachu, bě Boži dom z něhdže

wosomdžesat kemšerjemi derje pjelnjeny. Mjez nimi běchu nimo Wochožanow sobustawy Zwjazkowego předsydstwa Domowiny, kotrež bě so dopódnja we wsy schadzowało, kaž tež wjacori ewangelscy Serbja z druhich kónčin, kotriž chwatachu po kemšach z Wochoz dale na cyrkwinski džen do Wojerec.

K zahajenju začahnyštaj Serbski superintendent Jan Malink z Budyšina a wosadny farar Daniel Jordanov z Klětnoho, přewódenaj wot šěs žonow we Wochožanskej serbskej drasće, do cyrkwyje. Předowanje měještaj farar w němskej a superintendent w serbskej a němskej rěči. D. Jordanov zložil swoje slowa na serbske hrono, kotrež je napisane na wobtoženju pišćeloweje łubje: „Naša wěra je dobyće, kotrež je swět přewinyło“ (1 Jan 5,4). Wón pokaže na to, zo su so z amputaciju wsy nic jenož domy, ale tež serbske tradicije zničili. Su to wopory, kotrež sej naše derjeměče žada. Wěra pak njeje swětnym zasadam podćisnjena, w njej mamy swoju wěrnú domowinu. Superintendent Malink dopominaše na skutkowanje fararja Bogumiła Šwjele we Wochozach a na njeboh wjesnjanku Edith Mětec, kotraž bě so aktiwne za wosadu kaž tež za drastu a tradicije Wochožanskich Serbow zasadžowała.

W próstwach, kiž duchownaj serbsce a němsce přednjeseštaj, prošestaj za wšěch, kiž su swoju domiznu zhubili, kaž tež za zdžerženje rěče a wěry Serbow.

Wosadny farar Daniel Jordanov z Klětnoho (nalěwo) a Serbski superintendent Jan Malink z Budyšina swjećeštaj we Wochožanskej cyrkwi wopomnjensku Božu službu.

Z kěrlušow spěwaše wosada wotměnjejo štučki w serbskej a němskej rěči. Cyrkwinski chór kemše z němskimaj kěrlušomaj a z wosebiće za tutón džen nazučowanym serbskim spěwom „Domčk mój ródny“ wobrubu.

„Šwjelowa lipa“ sadžena

Program pokročowaše na nawsy před cyrkwuju z narěčemi a přednjesenjom dopomnjenkow a basnje na Wochozy. Na zahrodze fary, w kotrejž bě wot 1908 do 1913 Bogumił Šwjela bydlił, sadžichu Hanelora Balkowa z Wochoz, městopředsydku Domowiny Judith Waldźic a farar Jordanov symbolisce „Šwjelowu lipu“. Tutej lipje ma so 2016 hišće „Šwjelowa bróžen“ přidružic, stara kładžita bróžnja na farskej zahrodze, kotraž ma so w přichodnymaj lětomaj z pjenježnej podpěru koncerna Vattenfall wobnowić a na wustajenišćo a kulturne zetkanišćo wutwaric.

Předsyda Domowiny Dawid Statnik wotkry hromadže z Wochožankomaj wopomnjenski kamjeń. Dale wotkrychu dwurěčnje wuhotowanu informacisku taflu „Serbske stawizny Wochoz hač do džělneho wotbagrowanja“, na kotrejž so tež na fararja Šwjele a wot njeho založene Serbske ewangelske towarstwo we Wochozach dopomina. Swjatočnosć zakónči so ze žohnowanjom fararja Jordanowa a spěwanjom serbskeje hymny. Při dujerskej hudźbje kapaly Horjany džen w swjedženskim stanje wuklinča.

Předsyda Domowiny Dawid Statnik wotkry hromadže z Wochožankomaj wopomnjenski kamjeń, kotryž dopomina na džělnje wotbagrowanje holandskeje wsy. Foće: A. Kirschke

Trudla Malinkowa

Zběhanka ewangelskeje pěstowarnje

Fararj Malink-Budyski a Frey-Hušćanski (wotlěwa) swjećeštaj 4. junija zběhanku Michałskeje ewangelskeje pěstowarnje we Wuricach pola Budyšina.

Foto: C. Schumann

Srjedu, 4. junija, swječachu wosadni zhromadnje z dźěćimi, pěstowarkami a rjemjeslnikami zběhanku pěstowarnje Michałskeje wosady we Wuricach. W nalěću tuteho lěta započachu so twarske dźěła, při kotrychž so cyła chěža přetwari a nowu trě-

chu dósta. Přitwarjeja so dalše rumnosće, tak zo móže w přichodže cyłkownje 48 dźěći žłobik a pěstowarnju wopytać. Za čas twara je pěstowarnja nachwilnje w bywšim šulskim twarjenju na Lubijskej w Budyšinje zaměstnjena.

Wot lěta 2007 je so Michałska wosada w Budyšinje wo přewzaće Wuričanskeje pěstowarnje prócowała, kotraž bě tehdom w nošerstwje města Budyšina. Ewangelske šulske towarstwo w Husce přewza potom w haperleji 2009 nošerstwo. Wo wob-sahowe a praktiske dźěło w pěstowarni pak stara so Michałska wosada. Tak swjećeštaj zběhanku zhromadnje farar Gerd Frey z Huski a farar Michałskeje wosady Jan Malink. Dźěći zanjesechu spěw a so hižo na swój wobnowjeny domicil wjesela.

Twarske dźěła měli lětsa w pózdnej nazymje zakónčene być. Wjětši dźěl wudawkow financuje so přez wokrjes Budyšin, město Budyšin a Ewangelske šulske towarstwo. Ale tež wosadni Michałskeje wosady z darami pomhaja. **Měrćin Wirth**

Projekt „Zhromadnje – Gemeinsam“

Dnja 19. junija předstajichu šulerjo ze štyrjoch šulow swoje dźěła we wobłuku projekta „Zhromadnje – Gemeinsam“ na žurli měšćanskeje biblioteki w Budyšinje. Projekt je iniciatiwa serbskeho dźěloweho kruha při radže města Budyšina a ma za měr, zo so wosebje němcy šulerjo ze serbskimi temami zaběraja.

Wjednica šule za duchownje zbrašene dźěći w Budyšinje předstaji projektowy tydźeň, w běhu kotrehož so dźěći ze serbskimi nałožkami zaběrachu. Tema dweju šulerkow Schilleroweho gymnazija běchu ruske a serbske bajki a powědky. Skupina šulerjow Melanchthonoweho gymnazija běše za Budysku hudźbno-pučowansku šćežku tekstaj wo serbskej hudźbje napsała. Štwórta skupina, šulerki Ewangelskeje srjedźneje šule w Husce, bě so ze serbskej drastu zaběrała a fotografisku modowu přehladku zhotowiła.

Wšitke dźěła so mytowachu a přihladowarjo chwalachu zajimawe wukony šulerjow. Dr. Susanne Hozyna ze Serbskeho instituta wupraji swoju nadźiju, zo projekt dale pokročuje a zo so za dwě léće, hdyž budže přichodne předstajenje, snano dalše šule na nim wobdzěla. **M. Wirth**

Budyski wyši měšćanosta Christian Schramm na prezentaciji projektow ze šulerkami Ewangelskeje srjedźneje šule w Husce Juliane Kriegel, Zoé Bascha, Clara Templin a Lydia Hermann (wotlěwa)

Foto: měšćanski zarjad Budyšin/André Wucht

Skazanka

Z tym skazam abonement časopisa Pomhaj Bóh.

mjeno, předmjeno

dróha

PLZ, město/wjes

datum

podpismo

Přepokazam lětnje abonementski pjenjz we wysokosći 8 eurow na konto DE03 8555 0000 1000 0831 67 Serbskeho ewangelskeho towarstwa při wokrjesnej nalutowarni Budyšin (BIC: SOLADES1BAT).

Dam Serbskemu ewangelskemu towarstwu poňnomóc, lětnje _____ eurow wot mojeho konta wotknihować, doniž njezapřečiwu.

mějicel/ka konta:

IBAN:

BIC:

mjeno banki:

datum

podpismo

Swoju skazanku pósćelće prošu na:

Serbske ewangelske towarstwo, Měrćin Wirth, Priwatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen.

Powěsće

Klukš. Hižo dlěši čas planowaše wosada wobnowjenje cyrkwineje třěchi. Džěta zahajichu so lětsa w nalěću. Po wotewrjenju třěchi zwěsćichu so wulke přidatne škody na drjewje blisko lija-wow. Wójsnske škody njeběchu so dotal dokładnje wotstronili, štož wjedžeše k wupřestrěwanju domjaceho hriba. Město dotal planowaných 360 000 eurow ma so nětko z wjele wyšimi wudawkami ličić. Hdy so džěta dokonča, njeje wěste.

Rakecy. W zaštych měsacach bu Rakečanska fara wotwonka wobnowjena. Dom dósta nowy wobmjek a 15 nowych woknow. Wšitke wokna su jenak wulke, tak zo skići fara nětko ze wšěch stron jednotny napohlad. Twarske naprawy płačachu dohromady 80 000 eurow.

Turjej. Na 40 kemšerjow swjećeše swjatkovnu pónđzelu w Turjeju delnjoserbske kemše z fararjom Cyrilom Pjehom z Berlina. Přizamkny so zhromadna bjesada při kofeju.

Krakecy. Swjatkovnu pónđzelu popođnju wotměchu so na Krakečanskich hórkach přeni króc kemše pod hołym njebjom. Wosada Poršicy-Budyšink bě na nje pod motom „Pój, wutroba, a wjesel se ...“ přeprošyła. Kemše swjećeše farar n. w. Andreas Guder, kotryž na wuměnk w Krakecach bydli. Poršicy dujerjo pod nawodom Claudije Wićazoweje Božu službu wobrubichu.

Wóspork. Stara cyrkwinska šula w Kotecach pola Wósporka ma so předać. Přenjetne niske šulske twarjenje pochadza z lěta 1831, w lěće 1880 přidruži so dwuposchodowy přitwar. Jako šula sluješe dom něhdže hač do lěta 1980, po tym bě w nim hač do 1990tych lět pěstowarnja zaměstnjená. Mjez tym steji twarjenje hižo lěta njewužiwane. Hačrunjež přez lětdžesatki komunálne wužiwane, sluša dom Kotečanskej wosadze. Předać ma so za tuchwilnu hódnotu 6 320 eurow. Zajimowany kupc je so hižo přizjewił.

Kamjenc. Kamjenska wosada bu za saněrowanje swojeje pózdnjogotiskeje cyrkwy swj. Hany mytowana. Wu- a přetwar Božeho domu na sakralny muzej bu wot Załožby za wucho-

wanje cyrkwinskih twarskich pomnikow (KiBa) z přenim mytom wuznamjenjeny. Z mytom zwjazane su spěchowanske srědky we wysokosći 25 000 eurow za dalše wobnowjenske naprawy. Twar je přez lětsotki Serbam Kamjenskeje wosady jako Serbska cyrkej služil.

Kamjenc. W bywšej Serbskej cyrkwi w Kamjencu spožči sakska statna ministerka za wědomosć a wuměłstwo prof. dr. dr. Sabine von Schorlemer 20. junija Myto Zejlerja fararjej Geratej Warnarjej z Baćonja. Z tym počesći ministerstwo jeho zaslužby jako dołholětny šefredaktor Katolskeho Posoła kaž tež jako knižny awtor. Myto Zejlerja bu wot sakskeho statneho ministerstwa za wědomosć a wuměłstwo za wosebite zaslužby wo serbsku rěč založene, je z 5 000 eurami dotěrowane a spožča so kóždej dvě léće.

Slepom. We wobłuku 7. mjezynarodneho festiwala dudakow, kotryž wotmě so 21. a 22. junija w Slepom, swjećachu njedźelniše kemše z přewodom dudow. Z tym spožčichu Božej služby wosebity swjedženski raz. Festiwal bě něhdže 3 500 hosći do Slepoho přiwabił, kiž dožiwichu na dwěmaj dnjomaj zahorjacy program na swjedženišću na farskej łuce. Wšitkich akterow zhromadnje dožiwic móžachu wopytowarjo njedzelu w swjedženskim čahu w 33 wobrazach.

Zbožopřeća

Dnja 3. julija woswjeći knjeni **Annemarie Albertowa** w Budyšinje swoje 75. narodny, dnja 11. julija knjez **Arnd Zoba** w Bukecach swoje 70. narodny a dnja 25. julija knjez **Měrcin Pannach** we Łomsku swoje 85. narodny. Gratulujemy jubilarom wutrobnje a přeje- my jim bohate Bože žohnowanje.

Dary

W meji je so darilo za Pomhaj Bóh 100 eurow, 32 eurow a 12 eurow. Bóh žohnuj dary a daricelow.

Spominamy

Před sto lětami, 10. julija 1914, narodzi so **Marta Palerjowa** do Wukašec serbskeje žiw- nosćerskeje swójby w Złyčinje. Wotrosće hromadze ze sotromaj Hanu a Lejnu. Po wucho- dženju ludoweje šule w ródnej wsi poda so na službu. Mjez druhim džětaše w Budyšinje pola superintendenta Berga, hdžež zezna žiwjenje w farskej swójby. 1938 wuda so na serbskeho bohosłowca Jana Palerja z Třoch Žonow, kotryž bě tehdy z wikarom a aktiwnym člonom Wu- znawarskeje cyrkwy. Jako mandželskeho 1939 do wójska zwolachu, wróci so młoda žona k staršimaj do Złyčina, hdžež so 1940 syn Jan narodzi. Hakle 1950 nawróci so mandželski z wójskeje jatby a sta so samsne léto z fara-

rjom w Husce. Hromadze z nim zasadzowaše so Marta Palerjowa za dobro Hušćanskeje wosady. Strowotnych škodow z časa jatby w Ruskej dla dyrbeše so mandželski 1972 dočasnje na wuměnk podać. Přesydlisťaj so do Biskopic, zwotkelž so 1994 do Huski wróci- sťaj, hdžež bě jeju syn z wjesnjanostu. Po smjer- čiči mandželskeho 1999 bě farska wudowa začičim žiwa a hižo wonkowne zwiski njehaješe. Wona zemře 22. februara 2011 a wotpočuje poboku swojeho mandželskeho na Hušćanskim pohrjebnišću. T.M.

Přeprošujemy

04.07.–06.07.

zetskawanske dny křesćanow we Wróclawju

06.07. 3. njedzela po Swjatej Trojicy

10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Bu- dyšinje w Michałskej z kemšemi za džěči (sup. Malink)

12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

19.07. sobota

13.00 swójbne pućowanje a dworowy swjedžen w Wuježku pola Bukec

17.00 nutrnosć na Pawlikec statoku

20.07. 5. njedzela po Swjatej Trojicy

08.30 kemše z Božim wotkazanjom w Bu- dyšinku (sup. Malink)

12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (farar Rummel)

03.08. 7. njedzela po Swjatej Trojicy

10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej (sup. Malink)

12.00 nutrnosć w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

14.00 němsko-serbska namša w Serbskej cyrkwi w Złym Komorowje (farar D. Schütt)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 03591/600711, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiśc: Lessingowa čišćernja, Kamjenc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625
Abonement a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Kreissparkasse Bautzen
IBAN: DE03 8555 0000 1000 0831 67
BIC: SOLADES1BAT

Pomhaj Bóh wuchadza měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud, kotraž dóstawa lětnje přiražki Zwjazka, Swobodneho stata Sakskeje a Kraja Braniborskeje.
Lětny abonement płać 8 eurow.